

*Я. Сибаль, к. е. н., І. Іваницький, к. е. н.,
Львівський національний аграрний
університет*

Постановка проблеми. Цукровий буряк є важливою технічною культурою, єдиною сировиною цукрових заводів України. Завдяки сприятливим ґрунтово-кліматичним умовам наша держава завжди займала провідне місце за площами посіву цукрового буряку і виробництвом цукру. Звідси конкурентоспроможність та ефективність виробництва цієї культури в Україні є одним із найважливіших елементів підтримки та збереження всього цукрового маркетингового ланцюжка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За період економічних реформ у буряківництві, як і в сільському господарстві країни загалом, сформувалися стійкі тенденції економічної кризи, що пов'язано з низкою об'єктивних і суб'єктивних причин внутрішнього й зовнішнього середовища. Галузь, за поодиноких винятків, залишалася без інвестицій і кредитів, по суті, стала збитковою, а обсяги виробництва цукросировини скоротилися майже втричі. У такій ситуації виникла необхідність проведення наукових досліджень щодо формування ринку цукрового буряку та обґрунтування на цій основі основних напрямів і параметрів його розвитку на перспективу.

Дослідженню питань реформування вітчизняного бурякоцукрового виробництва присвячені праці таких учених-економістів, як О. Варченко, С. Дусановський, Й. Завадський, М. Коденська, М. Малік, О. Онищенко, Ю. Пастух, П. Саблук, О. Шпичак, В. Юрчишин та ін. Проте відсутність достатнього досвіду господарювання в ринкових умовах залишає невирішеними багато питань реструктуризації бурякоцукрового виробництва та формування його в самостійну ринкову структуру. Зокрема існує необхідність розробки пропозицій щодо

активізації розвитку ринку цукрового буряку, підвищення ефективності буряківництва, адаптації до сучасних ринкових умов.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання нашого дослідження, яке полягає в обґрунтуванні та розробці рекомендацій щодо розвитку й становлення ринку цукрового буряку, заходів із забезпечення ефективності функціонування галузі, удосконалення державного регулювання виробництва зазначеної культури.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкових трансформацій, структурних зрушень у сільському господарстві важливим є збереження економіки тих галузей, які мають стратегічне народногосподарське значення. До них належить і виробництво цукрового буряку.

До початку 90-х років ХХ ст. Україна належала до найбільших у світі виробників цукрового буряку і цукру. На її частку припадало 17 % світових посівних площ і 16 % світового виробництва бурякового цукру. У складі бурякоцукрового виробництва залишилися майже всі необхідні ланки та відповідні структури для здійснення процесу виробництва цукру на всіх його етапах й ефективного розвитку підкомплексу в складі АПК [1].

Реформування аграрного сектору сприяло тому, що в буряківництві України зроблено значні кроки в змінах відносин власності, форм господарювання; законодавчо визнана приватна власність на землю, розвиваються новий уклад виробництва – фермерство, сільськогосподарська кооперація. Існуючі бурякосійні підприємства реформовано в нові господарські структури ринкового типу.

Досвід регулювання ринку цукрового буряку в розвинутих країнах світу свідчить про необхідність політики підтримки галузі. Нині уряди європейських держав зменшують обсяг такої підтримки, проте зберігається досить високий рівень, закладений у попередні роки під час становлення інтенсивного виробництва.

На сучасному етапі розвитку буряківництво потребує особливої уваги з боку держави з урахуванням тенденцій світового ринку цукросировини. Останніми роками характерними є: динамічне зростання виробництва та споживання цукру, переважно тростинного, викликане збільшенням кількості населення та зростанням споживання в колись відсталих країнах; перехід цукру з категорії продовольчого товару в категорію енергетичного ресурсу (переробка його значних обсягів на етанол); прив'язка ціни цукру до ціни на нафту; зміна системи фінансування виробництва цукру в країнах ЄС, яка полягає в зменшенні квот, цін і обсягів експорту [2]. Проте в нашій державі єдиної виваженої політики щодо подальшого розвитку галузі буряківництва досі немає, про що свідчить наявність суперечливих гіпотез, концепцій і комерційних інтересів та пов'язаних із цим непослідовних дій уряду, профільних міністерств, виробників цукрового буряку і цукру.

Досвід розвинутих країн світу свідчить, що держава згладжує стихійні прояви ринкових відносин, такі як недобросовісна конкуренція, монополізм, використовуючи для цього економічні й правові важелі та спеціальні організаційно-управлінські структури (антимонопольний комітет, податкові органи тощо), захищає вітчизняних товаровиробників від іноземної товарної інтервенції, надає їм

підтримку. При цьому вживаються відповідні заходи й застосовуються методи державної підтримки галузі буряківництва.

Трансформація та удосконалення будь-якого окремого важеля не матимуть позитивних результатів, якщо не будуть підкріплені вдосконаленням всього комплексу чинників економічного регулювання [3]. Незважаючи на негативні тенденції, в галузі все ж є й позитивні явища: сформувалися стійкі ознаки товарного ринку цукру, для якого характерна наявність достатньої кількості продавців і покупців, конкурентна боротьба призвела до існування ринкових суб'єктів у вигляді комерційних структур, товарних і універсальних бірж, трейдерів, постачальників ресурсів, які у своїй сукупності становлять інфраструктуру цього ринку.

Характерними рисами діяльності цукрових компаній є поєднання економічних інтересів партнерів по бізнесу, забезпечення їх необхідними ресурсами, скорочення кількості посередників, зайвих ланок оподаткування, здешевлення продукції, мобілізація інвестицій на реструктуризацію галузі [4]. Усі господарюючі суб'єкти, які займаються переробкою цукросировини, як правило, мають значні площі цукрового буряку, застосовують передові технології вирощування коренеплодів. Проте більшість цукрових компаній не є компактними в регіональному плані і не завжди повністю використовують природні, економічні та соціальні умови зон бурякосіяння [5]. Водночас процес укрупнення цукрових компаній відбувається досить інтенсивно і результатом конкуренції в перспективі може стати успішне функціонування в Україні лише декількох крупних фірм і банкрутство інших.

До складу інтегрованих об'єднань запропоновано вводити не тільки цукрові заводи та бурякосійні господарства, а й інших учасників бурякоцукрового виробництва: науково-дослідні установи, консультаційні й транспортні організації, банки, машинно-технологічні об'єднання, кондитерські фірми тощо.

Висновки. Для усунення цінового диктату з боку підприємств-монополістів, які постачають бурякосійним підприємствам матеріально-технічні ресурси, переробляють цукросировину, запропоновано посилити антимонопольний контроль за формуванням цін. На всіх етапах ринкових перетворень необхідно поєднувати систему вільного ціноутворення з елементами її державного регулювання, яке є системою заходів, спрямованих на збереження або зміну існуючих рівнів цін як окремих товарів, так і загального рівня цін для усунення економічних і соціальних суперечностей.

Бібліографічний список

1. Саблук П. Т. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку / Саблук П. Т., Коденська М. Ю. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.
2. Ярчук М. М. Ситуація в бурякоцукровій галузі й на ринку цукру : сезон цукроваріння – 2009 / М. М. Ярчук, П. Г. Борисюк // Цукрові буряки. – 2010. № 2(74). – С. 3–5.
3. Макаренко В. Вихід – у буряку / В. Макаренко // Агроперспектива. – 2008. – № 4. – С. 44–45.

4. Рагуліна І. І. Підвищення ефективності цукробурякового виробництва / І. І. Рагуліна // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 125–132.
5. Стасіневич С. А. Підвищення ефективності виробництва цукрових буряків в Україні : фактори та умови / С. А. Стасіневич, О. Ю. Грищенко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 103–107.

Сибаль Я., Іваницький І. Розвиток виробництва цукрового буряку

Розглядаються стан та напрями розвитку бурякоцукрового виробництва. Визначено проблеми, розглянуто шляхи розвитку галузі.

Ключові слова: цукровий буряк, ринок цукрового буряку, агропромисловий комплекс.

Subal Ja., Ivanytskyi I. Development of production of sugar beets

The state and directions of development of sugar beet production are examined in the article. Problems are certain, the ways of development of industry are considered.

Key words: sugar beet, market of sugar beets, agroindustrial complex.

Сыбаль Я., Иваницкий И. Развитие производства сахарной свеклы

Рассматриваются состояние и направления развития свеклосахарного производства. Определены проблемы, рассмотрены пути развития отрасли.

Ключевые слова: сахарная свекла, рынок сахарной свеклы, агропромышленный комплекс.